

A hazai homoktalajok műtrágyaigényéről

A homoktalajok tápanyagokban eredendően szegények, ezért a rajtuk folyó gazdálkodás eredményességét alapvetően a vízellátottság és a talajtermékenység fenntartásának módja, a trágyázási gyakorlat határozza meg. A műtrágyázást megelőző időszakban az istállótrágya és a nitrogényűjtő pillangós zöldtrágya volt az egyetlen és korlátozottan rendelkezésre álló tápanyagforrás. A műtrágyák alkalmazása lehetővé tette a termések jelentős növelését és ezzel a helyi lakosság életkörülményeinek javulását. A szabadföldi műtrágyázási tartamkísérletek rövidesen feltárták azokat a különbségeket is, amelyek a savanyú nyírségi (Nyírlugos) és a meszes Duna–Tisza-közi (Órbottyán) homokterületek között a műtrágyák érvényesülését tekintve fennállnak.

Nyírségi savanyú homoktalaj jellemzése (Nyírlugos)

Hazánk egyik legrégebbi műtrágyázási tartamkísérlete a Nyírségben található, melyet LÁNG ISTVÁN (1973) állított be savanyú homokos kovárványos barna erdőtalajon. A talaj mechanikai összetételét tekintve a 0,25–0,05 mm finom homokfrakció az uralkodó 70–85 %-kal, a por és iszap 5–15 %, míg az agyag 5–10 %-ot ér el a talajszelvényben. A tápanyag- és vízgazdálkodás szempontjából oly fontos kolloidális rész feldúsul a kovárványcsikkokkal tagolt B- és C-szintekben és elérheti a 12–17 %-ot is. STEFANOVITS (1966) vizsgálatai szerint a Ca-ion a kicserélhető kationok 60–80, míg a Mg-ion 20–30 %-át képezheti. A kálium és nátrium részaránya mindössze néhány % körüli. A kálium a szántott rétegben dúsul fel, míg a nátrium egyenletesen oszlik el a talajszelvényben a kicserélhető kationok között. A talajvízszint 2–3 m mélységben található.

A talajok adszorpciós kapacitása (T-érték) a nyírségi kovárványos barna erdőtalajokra jellemzően általában kicsi, 4–10 me/100 g. A kovárvánnyal csíkozott szintekben azonban a T értéke 15–21 me/100 g tartományba emelkedhet a nagyobb agyagfrakció miatt. A bázistelítettség 50–80 % között ingadozott a kísérlet beállításakor a 60-as évek elején, míg a 80-as évek végén VÁRALLYAY (1994) vizsgálatai szerint 30–50 %-ra süllyedt a műtrágyázott szántott rétegben. Az alsóbb talajrétegekben a bázistelítettség érdemben nem változott és 60–90 % körüli maradt. Megemlíthető, hogy ugyanezen idő alatt a talaj eredeti 5,0 körüli pH(KCl) értéke a trágyázatlan parcellán 4,6, míg a műtrágyázotton 3,9 értékre csökkent.

A kísérlet 22. évében végzett talajvizsgálatok eredményeit az 1. táblázat foglalja össze. Műtrágyázással, elsősorban a nitrogén használatával a talaj tovább savanyodott, míg a mérsékelt Ca- és Mg-adagolás ellensúlyozta e folyamatot. Az együttes CaMg-kezelésben a talaj pH(KCl) értéke 5,9-re emelkedett. A humuszban szegény talaj humuszkészletében nem lehetett változást igazolni a kezelések eredményeképpen. A

felvehető P- és K-készlet azonban átlagosan megduplázódott a megfelelő kezelésekben és a foszforral, ill. káliummal gyengén ellátott talaj a hazai szaktanácsadásban kiértékelőnek minősülő ellátottsági kategóriába jutott.

1. táblázat

Műtrágyázás és meszezés hatása a savanyú nyírségi homoktalajra a kísérlet 22. évében (Nyírlugos, 1983) (KÁDÁR & VASS, 1988)

Kezelés jele	pH (KCl)	Humusz, %	AL-P ₂ O ₅ , mg/kg	AL-K ₂ O, mg/kg
Kontroll	4,6	0,52	66	70
N	3,9	0,40	78	100
NP	3,9	0,51	140	110
NK	3,8	0,50	80	130
NPK	3,9	0,51	142	132
NPKCa	4,7	0,50	141	120
NPKMg	4,6	0,45	140	140
NPKMgCa	5,9	0,50	170	132
SzD _{5%}	0,8	0,15	35	32

Átlagos trágyaadagok: 100-200 kg/ha N, Ca és K₂O, valamint 40-80 kg/ha Mg és P₂O₅ évenként pétisó, szuperfoszfát, kálisó, őrölt mészkőpor és dolomitpor formájában

A Duna-Tisza-közi meszes homoktalaj jellemzése (Őrbottyán)

A meszes Duna-Tisza közén beállított műtrágyázási kísérletek között kiemelkedő szerephez jutottak az őrbottyáni kísérleti telep tartamkísérletei Egerszegi, Hepp, Dvoracek, Lászlótyi, Szemes, Kozák és mások munkája nyomán. A talaj mechanikai összetételét tekintve itt is a 0,25-0,05 mm finom homokfrakció az uralkodó 70-80 %-kal, a por és iszap általában 5-10 %, a 0,002 mm-nél kisebb átmérőjű agyag 5 % körüli, míg a 0,25 mm-nél nagyobb átmérőjű durvább homokfrakció helyenként és rétegenként a 10-20 %-ot is eléri. A nyírlugosi termőhelyen az utóbbi durvább homokfrakció mennyisége elhanyagolható, mindössze néhány %-ot tehet ki.

A növények tápanyag- és vízgazdálkodását kedvezőtlenül befolyásolja, hogy a talajvíz 3-5 m mélyen helyezkedik el. A szántott rétegben 3-8 % CaCO₃ található, mely az altalajban 10-15 %-ot is elérhet. A humusz 1 % körüli, a T érték 10-15 me/100 g. A bázistelítettség 100 %, uralkodnak a Ca- és Mg-ionok. A pH(H₂O) 7,5-8,0, a pH(KCl) 6,5-7,0 körül alakul. A termőhely talaja mind a három fő tápelemmel, azaz nitrogénnel, foszforral és káliummal egyaránt gyengén ellátott. Az őrbottyáni tartamkísérleteket Szemes és Kozák kezdeményezte az 1970-es évek elején.

Kísérleti eredmények a nyírlugosi savanyú homokon (Nyírség)

A trágyázatlan kontrollparcellák hozama az akkori országos átlag körül alakult a burgonya-rozs (5x2 év) forgóban 8-10 t gumó, ill. 1-2 t rozs szemterméssel hektáronként és évenként. Műtrágyázással a termések átlagosan megkétszerezhetők voltak. A növénytermesztés sikerét alapvetően a N-ellátás határozta meg az első években. A

kísérlet előrehaladtával azonban nőtt a P-trágyázás hatása a rozsnál, valamint a K-trágyázás hatása a burgonyában. A következő 8 évben burgonya-búza (2×4 év) forgót alakítottunk ki belterjesebb Desirée burgonya- és Mv-4 búzafajtákkal. A holland Desirée termése jelentősen lecsökkent a trágyázatlan talajon a korábbi hazai Gülbaba és Aranyalma fajtákhoz viszonyítva. Műtrágyázással ugyanakkor nemcsak fenntarthatóknak bizonyultak a korábbi termésszintek, hanem akár az akkori országos átlag 1,5-2-szeresére növelhetők voltak 25-30 t/ha gumótermést elérve a kedvezőbb években (LÁNG, 1973; SZEMES & KÁDÁR, 1990).

Mind a burgonya, mind a búza esetén hatékonynak bizonyult a N-, valamint az együttes NP- és NPK-műtrágyázás. A Ca és Mg kiegészítő trágyázás 10 év után még hatástalan maradt. Bizonyítottuk, hogy a rozsnál értékesebb búza is sikerrel termesztethető ezen a talajon és termése műtrágyázással megduplázható. Az évhatasokat elemezve azt találtuk, hogy a csapadék mennyisége és a hozamok között még a vízhiányra érzékeny homoktalajon sincs egyenes összefüggés. Mind az extrém száraz, mind az extrém nedves évek termés kiesést okozhatnak. Utóbbi a szártőbetegségek, ill. általában a gombabetegségek fokozottabb fellépésével magyarázható.

Később, pl. a kísérlet 23. évében, a kedvező 1984. évben vetett napraforgó kaszattermését és olajhozamát már nem növelte az egyoldalú N-, ill. NK-kezelés. Csak az együttes NPK-trágyázás volt előnyös, mely a kontrollparcellák termését közel megkétszerezte, míg az évi 200 kg Ca/ha hozzáadása 2,5-szeresére emelte a hozamokat. A 40-80 kg Mg/ha/év kezelés szintén hatékonynak bizonyult a NPK-kezeléssel együtt, a termések így megháromszorozódtak. Mind az öt hiányzó tápelemet biztosítva a kaszattermés és az olajhozam 3,5-szeresére emelkedett a 23 éve nem trágyázott kontrollhoz viszonyítva a 2. táblázat adatai szerint (KÁDÁR & VASS, 1988).

Ezekből a kísérletekből megállapítottuk, hogy a belterjesebb burgonyafajták és a mészigényes növényfajok is sikerrel termesztethetők e tájon kedvező aszálymentes években, amennyiben gondoskodunk a megfelelő tápelem-ellátottságról és a pH(KCl) 5-6 értéken tartásáról évi 0,5-1,0 t/ha örlött dolomitport alkalmazva. Fontos gabonánövény lehet e talajokon a triticales, és a dohány is meghálálja a mérsékelt NPKCaMg-trágyázást (KÁDÁR & SZEMES, 1994).

2. táblázat

Műtrágyázás és meszezés hatása a napraforgóra savanyú nyírségi homoktalajon
(Nyírlugos, 1984) (KÁDÁR & VASS, 1988)

Kezelés jele	Kaszattermés		Olajtartalom %	Olajhozam	
	kg/ha	%		kg/ha	%
Kontroll	750	100	44,8	336	100
N	640	85	41,9	268	80
NP	947	126	42,4	402	120
NK	763	102	41,2	314	93
NPK	1430	191	43,8	626	186
NPKCa	1850	246	44,6	830	246
NPKMg	2270	303	45,3	1028	306
NPKMgCa	2645	353	45,6	1206	359
SzD _{5%}	540	72	2,2	217	65

Kísérleti eredmények az Őrbottyáni meszes homokon (Duna–Tisza köze)

Ezen a Duna–Tisza-közi homokon, mely a szántott rétegében 1 % körüli humuszt és 3-5 % CaCO_3 -ot tartalmaz, 1970-ben KOZÁK (1977) állított be K-hatásgörbe kísérletet. A kísérlet kezelése $\text{N}_1 = 100$, $\text{N}_2 = 200$ kg/ha/év; a $\text{P}_1 = 100$, $\text{P}_2 = 200$ kg P_2O_5 /ha/év, a $\text{K}_1 = 100$, $\text{K}_2 = 200$, $\text{K}_3 = 300$, $\text{K}_4 = 400$ kg K_2O /ha/év adagot jelentettek. Az 1990-ben végzett talajvizsgálat eredményei szerint az AL- P_2O_5 -tartalom a kontrolltalajon 76, P_1 -szinten 115, P_2 -szinten 190 mg/kg volt. Az AL-oldható K_2O koncentrációja $\text{K}_0 = 50$, $\text{K}_1 = 60$, $\text{K}_2 = 84$, $\text{K}_3 = 105$, $\text{K}_4 = 133$ mg/kg értéket mutatott.

3. táblázat

Műtrágyázás hatása a kukorica szemtermésére 8 éves monokultúrában (t/ha)
(Őrbottyán) (SZEMES et al., 1984)

Kezelés, Év	K_0	K_{80}	K_{160}	K_{240}	SzD _{5%}	Átlag
<i>1976-1979. évek (II. ciklus) átlagai</i>						
Kontroll	2,8	3,8	4,6	4,6		4,0
$\text{N}_{120}\text{P}_{60}$	3,6	6,0	6,4	6,0		5,5
$\text{N}_{120}\text{P}_{120}$	3,2	6,0	6,5	6,8	0,8	5,6
$\text{N}_{240}\text{P}_{60}$	3,2	5,9	6,6	6,8		5,6
$\text{N}_{240}\text{P}_{120}$	3,8	5,9	6,7	6,8		5,8
Átlag	3,3	5,5	6,2	6,2	0,5	5,3
<i>NP-kezelések átlagában évenként</i>						
1976	2,5	4,9	5,7	6,2		4,8
1977	4,1	6,4	6,8	6,8	0,5	6,0
1978	2,7	5,2	5,9	5,9		4,9
1979	3,9	5,5	6,4	6,0		5,4
Átlag	3,3	5,5	6,2	6,2	0,4	5,3

Megjegyzés: az adagok N, P_2O_5 és K_2O kg/ha/évre vonatkoznak pétisó, szuperfoszfát és 40 %-os kálisó formájában

4. táblázat

K-ellátás hatása a kukorica tápláltsági állapotára (Őrbottyán) (SZEMES et al., 1984)

Tápelem	K_0	K_{80}	K_{160}	K_{240}	Optimum
<i>Hajtás 6 leveles korban, 1976</i>					
K %	1,6	2,9	3,4	4,1	3,0-4,0
Ca %	1,2	1,0	0,9	0,8	0,3-0,7
Mg %	0,7	0,5	0,5	0,4	0,2-0,6
K/Ca	1,3	2,9	3,8	5,2	5-10
K/Mg	2,2	5,4	7,0	9,6	7-15
K/P	4,5	8,6	10,0	11,8	6-12
<i>Virágzáskor levélben, 1976</i>					
K %	0,7	1,2	1,6	1,8	1,5-2,5
Ca %	1,2	1,1	1,0	0,9	0,3-0,8
K/Ca	0,6	1,1	1,5	1,9	3,0-6,0
K/P	1,9	3,8	4,9	5,7	5,0-9,0

Sokkal kifejezettebb K-hatások érvényesülnek a K-szegény meszes Duna–Tisza-közi homoktalajon, Őrbottyáni kísérleti telepünkön, mint a Nyírségben. Amint a 3. táblázatban látható, a kukorica szemtermése műtrágyákkal megduplázható, különösen a káliummal jól ellátott kezelésekben. A megfelelő K-ellátás ellensúlyozta a termésingadozást és részben mérsékelte az aszály káros befolyását. A 4. táblázat adatai szerint a jobb K-ellátás hatására megemelkedett a hajtás és a levél K %-a és előnyösen változott a K/Ca, K/Mg, K/P aránya az élettani optimumhoz közelítve. A K-trágya tehát a talaj hiányosságait pótolja, ellensúlyozza a nemkívánatos Ca-túlsúlyt, ezzel a talaj sülevényességét.

5. táblázat

Műtrágyázás hatása a búza és a sárgarépa termésére a kísérlet 21. és 22. évében (t/ha) (Őrbottyán) (KÁDÁR, 1993)

Kezelés NPK	Búza 1991-ben			Sárgarépa 1992-ben		
	Szem	Szalma	Összesen	Lomb	Gyökér	Összesen
	légszáraz termés			nyers termés		
000	1,3	1,2	2,8	0,4	2,8	3,2
110	2,6	3,1	6,5	0,8	4,1	4,9
111	2,7	3,2	6,5	1,5	13,1	14,6
112	2,8	3,6	7,1	1,6	11,5	13,1
113	3,2	4,0	8,0	2,2	16,6	18,8
220	3,6	4,5	9,1	1,1	7,9	9,0
221	4,2	5,3	10,6	1,9	12,6	14,5
222	4,0	5,2	10,2	1,8	13,2	15,0
223	4,3	5,7	11,1	2,3	16,6	18,9
224	4,2	5,8	11,2	2,3	17,5	19,8
SzD _{5%}	0,4	1,0	1,3	0,9	5,3	6,7

N₁ = 100, N₂ = 200 kg N/ha/év, 25 %-os pétisó formájában;

P₁ = 100, P₂ = 200 kg P₂O₅/ha/év, 18 %-os szuperfoszfátként;

K₁ = 100, K₂ = 200, K₃ = 300, K₄ = 400 kg K₂O/ha/év, kálisóként

A kísérlet 21. évében (1991-ben) búzát, a 22. évében (1992-ben) sárgarépát vettünk, mely növények terméseredményeit az 5. táblázat foglalja össze. A búza termését döntően az NP-kezelés növelte átlagosan 2-2,5-szeresére, de a K-trágyázás is 50 % körüli többletet adott a kontrollhoz viszonyítva. A K-igényes sárgarépa esetén a helyzet fordított. A K-kezelés eredményez 2-2,5-szeres termésemelkedést a NP-kontrollhoz viszonyítva. A 21 éve trágyázatlan parcella termése elenyésző, 1/5-e az NPK-műtrágyázotténak (KÁDÁR, 1993).

A növényelemzés adatai szerint a K-ellátottsággal nőtt a sárgarépalomb és -gyökér K, valamint csökkent a Ca és Mg %-a. Egyúttal az NP-kontrollhoz viszonyítva a K/Ca, K/Mg és K/P arányai 2-3-szorosára tágultak, közeledve az élettani optimumhoz. A Ca és Mg elemeket főként a lomb, míg a K és P elemeket a gyökér akumulálta (6. táblázat).

6. táblázat
Műtrágyázás hatása a sárgarépa összetételére betakarításkor
(Órbottyán, 1992. szeptember 15.) (KÁDÁR, 1993)

Kezelés	Ca	K	Mg	P	K/Ca	K/Mg	K/P
NPK	a száraz anyag %-ában				arányok		
Lomb							
000	3,9	0,8	0,44	0,18	0,20	1,8	4,3
110	3,6	0,6	0,46	0,18	0,16	1,3	3,2
111	3,6	0,7	0,42	0,15	0,20	1,7	4,9
112	3,7	1,0	0,38	0,15	0,28	2,7	6,8
113	3,2	1,3	0,31	0,15	0,40	4,1	8,5
Átlag	3,6	0,9	0,40	0,16	0,25	2,3	5,5
Gyökér							
000	0,93	1,7	0,54	0,29	1,9	3,2	6,0
110	0,83	1,3	0,47	0,28	1,6	2,8	4,7
111	0,46	1,6	0,25	0,27	3,5	6,4	6,0
112	0,53	1,8	0,27	0,27	3,3	6,5	6,5
113	0,49	2,1	0,23	0,28	4,4	9,3	7,6
Átlag	0,65	1,7	0,35	0,28	2,9	5,6	6,2

Összefoglalás

A nyírségi savanyú homoktalajon beállított műtrágyázási tartamkísérlet eredményeit áttekintve megállapítható, hogy a trágyahatások időfüggők, idővel azok minimum sorrendje változhat. Az első 10 évben a N-hatások domináltak, a második évtizedben a P- és K-trágyázás is hatékonyra vált, míg a meszigényesebb napraforgó meghálálta a Ca- és Mg-trágyázást is. Az együttes műtrágyázás + meszezés képes növelni a talaj termékenységet és lehetőséget ad a belterjesebb gazdálkodásra, lehetővé téve a búza és a napraforgó, ill. egyéb meszigényes kultúrák elterjesztését.

A meszes és gyengén-közepesen humuszos Duna-Tisza-közi homokon az erős K-trágyázás a talaj Ca-túlsúlyát ellensúlyozva melioratív hatású, javítja a talaj tulajdonságait, helyreállítja a növényi szövetekben a kívánatos kationegyensúlyt, mérsékli az aszályérzékenységet. Megállapítható, hogy a megfelelő K-ellátás a gazdaságos kukorica- és sárgarépa termesztés előfeltétele, mert nélküle a potenciális termés 1/2-2/3 részét is elveszíthetjük. Meszes homokon a termést limitáló elemek sorrendje: NKP, sőt a sárgarépánál KNP volt, savanyú nyírségi homokon ezzel szemben NPKCaMg. A K-trágyázás kiemelt jelentőségű a meszes homokon, mert a talaj adszorpció komplexumában a kálium alig 1-2 %-ot képvisel. A termékenység megőrzése érdekében mindkét talajon fontos a szár és szalma melléktermék leszántása, így a növény által felvett kationok (K, Ca, Mg) jelentős része visszakerül a talajba és a talajok szervesanyag-gazdálkodása is javulhat. Mivel a kolloidszegény homokok pufferképessége csekély, célszerű a tápanyag- és mészállapotot rendszeres talajvizsgálatokkal ellenőrizni. A gyakori növényelemzés ugyanakkor feltárhatja az eseti anomáliákat, akut problémákat.

Irodalom

- KÁDÁR I., 1993. A kálium-ellátás helyzete Magyarországon. MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete. Budapest.
- KÁDÁR I. & SZEMES I., 1994. A nyírlugosi tartamkísérlet 30 éve. MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete. Budapest.
- KÁDÁR I. & VASS E., 1988. Napraforgó műtrágyázása és meszezése savanyú homoktalajon. Növénytermelés. **37.** 541–547.
- KOZÁK M., 1977. A kálium-műtrágyázás hatása a búza, kukorica és a takarmányborsó termésére és tápanyagtartalmára. Agrokémia és Talajtan. **26.** 363–378.
- LÁNG I., 1973. Műtrágyázási tartamkísérletek homoktalajokon. Akadémiai Doktori Értekezés. Budapest.
- STEFANOVITS P., 1966. Hazánk homoktalajainak jellemzése. In: ANTAL J., EGERSEGI S. & PENYIGEI D.: Növénytermesztés homokon. 9–22. Mezőgazdasági Kiadó. Budapest.
- SZEMES I. & KÁDÁR I., 1990. Műtrágyázás és meszezés tartamhatásának vizsgálata savanyú homoktalajon. Növénytermelés. **39.** 147–155.
- SZEMES I., LÁSZTITY B. & KÁDÁR I., 1984. A talaj K-ellátottsága és termékenysége közötti összefüggés vizsgálata kukorica monokultúrában. Agrokémia és Talajtan. **33.** 253–260.
- VÁRALLYAY GY., 1994. A nyírlugosi talajszelvények leírása, alapvizsgálati eredményei és talajfizikai jellemzői. In: KÁDÁR I. & SZEMES I.: A nyírlugosi tartamkísérlet 30 éve. 216–226. MTA TAKI. Budapest.

Érkezett: 1998. február 17.

KÁDÁR IMRE

MTA Talajtani és Agrokémiai
Kutató Intézete, Budapest